

Crise económica, inmigración e pobreza.

Xesús Portas Ferro.

Situando o tema

O groso deste artigo foi escrito a mediados do mes de xullo pasado. Pretendíase con el facer ouvir unha voz diferente, amosar preocupacións distintas das que entón se proferían co gallo da crise económica. Dá noxo ver como na abundancia nos esquecemos do pobre e, cando a nosa riqueza vai a menos ou semella que pode min-guar, aínda nos esquecemos máis. Vistas as cousas desde unha perspectiva altruísta, todo cambia. É a única maneira xusta de as vermos. Non se trata de que nos conformemos co empeoramento da economía dos nosos pobos e familias. Nin de que nos consolemos pensando que, detrás das nosas coitas, andan outros aproveitan-do o que nós desbotamos por sobexo ou menos útil. Trátase, pola contra, da necesidade de sermos solidarios, sabendo ver quen son os que de

verdade as están pasando negras. Mentres, nosoutros só temos que moderar un pouco os nosos comportamentos altamente consumistas; se cadra, aprendermos a vivir con menos e non por iso menos felices.

O certo é tamén que de xullo para acá a dinámica do empobrecemento ligado á crise non fai máis ca avanzar. Espérase que, polo menos nos dous próximos trimestres, aínda continúe agravándose. Se así for, o remedio non vai vir de botarlles a culpa a outros, sexan quen foren. E moito, moitísimo menos aos inmigrantes. A chispa que me moveu a escribir hai tres meses a base deste artigo, foi a desgrazada "directiva da vergoña" que un pouco antes aprobara a Unión Europea sobre o tratamento da inmigración. É inxusta. Como é inxusta a actitude de moita xente que pensa e espalla a idea de que os inmi-

grantes son os causantes dos nosos problemas económicos e sociais. En conxunto e con excepcións, é todo o contrario. Eles resolvéronnos moitos problemas. E aínda o están a facer.

Por iso soan a sarcasmo cruel declaracións coma as dun señor que reivindicaba a principios de setembro un cambio na política de inmigración, porque –apuntaba– hai en España cento oitenta mil inmigrantes cobrando o paro mentres vinte mil andaluces se anotaron para traballar na vendima francesa. O peor é que nós, o pobo, somos inducidos a pensar do mesmo xeito e a axeitar o noso comportamento cos inmigrantes a ese inxusto xeito de pensar. Inxusto, sobre todo, polo moito que lles debemos.

Empobrecemos, e eles?

A pobreza e a soidade son transcendentais humanos. Aínda así, o lugar social no que se manifestan, polo feito de aí tomaren mellor corpo, son as persoas e os colectivos máis débiles. Os pobres. Hoxe en día, en Europa, os pobres sono os inmigrantes. Grazas á presenza numerosa destes, os pobres autóctonos ascenderon –ou, se non, a maior parte deles séntense ascendidos– á admirada e cobizada clase media.

Historicamente, sempre e en todas partes, os pobres tiveron menos dereitos ca os non pobres; isto é así, mesmo en certas sociedades onde a figura do pobre foi estimada como a máis auténtica simbolización da condición humana. Na hora da verdade, o rico comía e ao pobre negábaselle de ordinario o que aos cans se daba de boa gana, as migas ou frangullas que caían da mesa dos amos.

Vivimos tempos de empobrecemento. E, daquela, corre o pánico polas ondas e os prelos. Reclámanse medidas drásticas para facer fronte a tanta desgraza. E el non será máis ben unha sorte? Porque a onde iamos con aquelas carreiras, construindo máis vivendas por ano do que meniños nacían, vendendo máis automóviles dos que cabían nas estradas e nas rúas, prolongando a vida alén do que se pode vivir dignamente...? Entrementes, inmensos territorios da casa

común morrendo materialmente –África, un supoñer, como exemplo máis trágico– de fame, guerra e sida.

Os gobernos europeos, co concurso dos poderes mediáticos –convertidos dun tempo a esta parte algúns periodistas nos mentores supremos da nosa sociedade–, estannos levando a vermos unha témera ameaza nos que chegan onda nós fuxindo da pobreza e a desgraza. Cando menos, érguense como previsoras sentinelas perante a posibilidade de tal ameaza. Só coa boca pequena recoñecen que, sen os inmigrantes das últimas vagas, as nosas sociedades, case bioloxicamente estériles, a duras penas sobrevivirían. Só excepcionalmente se achan análises que lles agradezan a mobilidade social ascendente experimentada nestas últimas décadas polas capas baixas das sociedades europeas. Estas e outras vantaxes, pola súa austeridade inicial –e por necesidade, todo se diga–, deles derivan.

Aínda que a ideloxía dominante non o favorece, cómpre afirmar un dereito humano universal, evidente desde a razón e a irmandade –desde a igualdade de todas as persoas humanas, que deita daquelas instancias–: o de as persoas se moveren por onde quixeren da terra co fin de procuraren o pan necesario para a supervivencia. Haberá que o regular e regulamentar, como sucede con todos os dereitos. Mais non de tal xeito que de feito resulte negado ou recortado. Se non, poida que, como historicamente sucedeu moi adoito, sexa conquistado pola forza. De África saímos todos un día, e quen sabe con que accións de armas e cóbados achamos acollida en terra allea, logo nosa. En períodos de tempo cosmolóxico, aconteceu iso hai unhas horas.

A lóxica da ide(oloxía) dominante é a do runfante superhome que decreta os días da súa prepotente madurez como o núcleo do tempo e do universo e, encostado na súa absoluta vontade de poder, ao seu ego asimila e somete os elementos e os viventes, os da especie humana incluídos, sen lle importar o que puider sobrevivir aos pobres do presente e aos pobrísimos do futuro. Desta raza son os que reñen a vida cotiá e os

destinos das sociedades occidentais. E, aínda por riba, a estas se están aproximando as que agora se chaman, sempre no bo sentido da expresión, sociedades emerxentes.

Cando habemos recuperar a sabedoría, anterga de séculos, das sociedades que a trancas e barrancas reproduciron as nosas etnias e posibilitaron a emerxencia das nosas persoas á rexión da existencia? Lía eu hai pouco no libro de Elixio Rivas Quintas, *O forno do pan*, aquela páxina onde se fala do forno comunitario que había nalgúns rueiros e vilas. Aparte de nel faceren a súa cocedura mensual os veciños que non tiñan forno doméstico, o edificio do forno común era, no lugar, a única casa do pobo e nel eran acollidos os pobres de paso, os peregrinos, os xitanos, calquera ambulante que precisase a protección dun teito para unha ou varias noites. Viven aínda persoas, testemuñas deses usos e costumes.

Se o tempo da fame voltar como moitos paxaros agoiran, quen o vai pasar mal? É cedo para responder. Seica toda previsión ou prognóstico se expón a ser optimista de máis. O que sabemos con seguridade é quen o vai pasar peor. Terán que voltar os inmigrantes ás súas terras de orixe cunha man diante e outra detrás. Ou ficarán entre nós disputándolles aos cans soltos e aos camións do lixo as migas das nosas mesas empobrecidas. Xa agora vemos algúns dos seus fillos tomaren como parva no recreo escolar froitas case podres, de pasadas. Porén, moitos de nós aínda lembramos un día antigo en que tivemos de merenda broa balorenta e pouco máis, sen que por iso nos sentíssemos entón desgrazados ou infelices. Non só de pan vive a persoa. Mais o pan cotián élle imprescindible. Coa soliedaridade universal que deitan da razón e da irmandade, hoxe é o día en que menos risco existe de alguén morrer á fame. E, porén, hai quen morre á fame. Entre os pobres da terra. Isto non ten perdón. Este é o problema, non o empobrecemento dos pobos e familias ricas. E moito menos a defensa de linguas comúns, fronteiras, bandeiras..., parvadas! Olla alí do que se preocupan os filósofos de oficio!

"A pobreza —escribíame aí atrás un amigo— levámola dentro, e cando se ve fóra, retraemos os cornos. Vin en pleno centro de París, na famosa rúa Saint Michel, unha dona, velliña, tan encorvada que non podía mirar de fronte, enloitada, e cunha cunca na man, alongada, pedindo, ladeándose, pois non podía andar ben. O mesmo que nos tempos de V. Hugo! E iso que Francia ten todas as axudas sociais do mundo! Esta imaxe non desaparece."

Que é ser pobre e quen o son entre nós

Ser pobre é, en primeiro lugar, ser membro dun fogar cuxos ingresos son inferiores a uns limiares establecidos. Distínguense tres tipos de pobreza, dependendo da súa gravidade: pobreza moderada, pobreza alta e pobreza severa.

No ano 2006, 20 de cada 100 habitantes de España estaban por debaixo do limiar da pobreza moderada. Este limiar estaba situado en 6.860 € anuais de ingresos equivalentes, o que para unha familia de catro membros supoñía uns ingresos totais netos de 13.720 € anuais. En Galiza ese limiar era un pouco inferior. Débese ter en conta, para non incorrer en malentendidos, que neste 20 % están incluídos os fogares con ingresos moitísimo menores, é dicir, tamén os que padecen pobreza alta e pobreza severa.

Outro aspecto importante é decatármolos de como se distribúe a pobreza moderada na poboación. Unha diferenza remarcábel é a que existe entre habitantes de España nados na Unión Europea, sexan españois ou non, e os inmigrantes, é dicir, os habitantes en España que naceron noutros países. Entre os primeiros, son pobres moderados o 17 % dos varóns e o 21 % das mulleres. Entre os inmigrantes de fóra da UE, sono o 26 % dos varóns e o 24 % das mulleres. A diferenza é clara, aínda que non moi avultada; porén os inmigrantes non europeos levan a peor parte.

Para ese mesmo ano, o limiar da pobreza alta estaba situado en 4.231 € anuais. Isto para unha familia de catro membros supoñía uns

ingresos netos anuais de 8.462 €; en Galiza, un pouco menos. Xa imos comprendendo o difícil que sería vivir con eses ingresos. E quen llos dese a moitos dos que se tiveron que apañar con menos ou con moito menos! Estes foron: o 6 % dos varóns e o 7 % das mulleres, entre os habitantes nados en países da UE. Entrementres, tiveron que vivir por debaixo dese limiar o 12 % dos varóns e o 14 % das mulleres que naceron fóra da UE. Como se ve, as taxas resultan dobradas.

Peor é o caso se atendermos á pobreza severa. O limiar situouse en 3.037 € anuais de ingresos equivalentes por fogar. Isto para unha familia de catro membros supoñía 6.074 €. Situación ben severa, como se pode entender. Padecérona en 2006 o 9 % dos varóns e o 9 % das mulleres, entre os inmigrantes non europeos. Entre os españois e estranxeiros nados na UE,

padecérona o 3 % dos varóns e outro 3 % das mulleres. As taxas multiplícanse por 3, en prexuízo dos inmigrantes.

As cousas aínda se ven máis negras se botamos unha ollada á incidencia da pobreza entre a poboación infantil. Os datos das anteriores taxas de pobreza por sexos e orixes están extraídos do *Informe da Inclusión Social en España 2008*, publicado recentemente pola Fundació Caixa Catalunya. Neste mesmo estudo dánsenos os datos referentes á distribución da pobreza segundo o ciclo da vida. España ten a taxa máis alta de Europa en pobreza infantil, o 24 %. Esta taxa de pobreza moderada na infancia distribúese así: o 21 % dos nenos e nenas, entre os nados en España ou estranxeiros nados nun país da UE, fronte ao 52 % entre os inmigrantes non europeos. É dicir, un neno ten dúas veces e media máis risco de pobreza se é inmigrante.

Iso no tocante á pobreza moderada. Porque, tratándose da pobreza alta, o risco é case catro veces maior: 32 % fronte ao 8,4 %. E xa non digamos se falamos da pobreza severa, onde o risco é sete veces maior: 28 % fronte ao 4 %.

En resumo, entre os nenos e nenas estranxeiros non só hai máis pobres, senón que a súa pobreza é máis intensa. Tal situación implica unha chea de limitacións tocante ás oportunidades para o desenvolvemento dos seus proxectos vitais no presente e ollando ao futuro. A pobreza económica é unha deficiencia que, por riba, case nunca vén soa. É coma un gran nunha espiga, a da exclusión social, que inclúe outros déficits: desemprego, precariedade laboral, discapacidade, enfermidade, acceso restrinxido ás prestacións sociais, á educación, ao sistema sanitario, á participación na vida social, etc. De por parte, desafortunadamente, cúmprese adoitado aquilo de "ao que máis ten, máis se lle dará; e ao que menos ten, aínda ese pouco se lle quitará". Robert Merton chamoulle, hai uns corenta anos, o "principio Mateo": as vantaxes e desvantaxes sociais tenden a facerse meirandes co paso do tempo. Isto é especialmente preocupante no caso dos nenos. A pobreza dos nenos e nenas, inmigrantes ou non, ten nese senso

pésimas consecuencias, que non favorecen nada a súa inclusión social. Relaciónase positivamente con rendementos académicos baixos e coa redución dos anos de escolaridade. Isto é, con baixas oportunidades de formación. Negativamente, está correlacionada con: probabilidade de comportamentos antisociais, embarazos prematuros non desexados, desemprego, traballos de baixa calidade, etc. Os nosos nenos, inmigrantes e non inmigrantes, son cada vez máis pobres e séntense cada vez máis sós.

Vén sendo así, mesmamente nestes últimos dez anos pasados, que foron de grande crecemento económico; por máis que, para maior aldraxe, a taxa de pobreza en España mantívose inalterada en toda a década. Ben se puido mellorar e non se fixo. O crecemento non ocorreu sen a colaboración dos inmigrantes, senón con ela: colleron os traballos que nós rexeitamos, precarios ou mal pagos; coidaron os nosos nenos e os nosos vellos; pagaron as súas cotas á seguridade social; consumiron o que puideron, realimentando así o crecemento... Sobre todo, ocuparon o lugar dos pobres autóctonos, facilitándolles o ascenso a unha mellor posición económica e social. Non lles iremos pagar agora cunha inxusta ingratidade.

revista da asociación socio - cultural cedofeita

Debuxo de Fernando M. Vilanova